

HEMŞİRELİK ESASLARI DERSİ KLİNİK UYGULAMASININ ÖĞRENCİ VE EĞİTİMCİLER TARAFINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Evaluation on the Clinical Practice of Fundamentals of Nursing Course by Students and Educators

Emel GÜLNAR¹ Esra DOĞAN YILMAZ² Hüsnâ ÖZVEREN³
^{1,2,3}Kırıkkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Kırıkkale

Geliş Tarihi / Received: 17.12.2020

Kabul Tarihi / Accepted: 02.10.2021

ÖZ

Bu tanımlayıcı çalışma Hemşirelik Esasları Dersi klinik uygulamasının öğrenci ve eğitimciler tarafından değerlendirilmesinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın örneklemini bir üniversitenin Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü'nde Hemşirelik Esasları dersi alan ve araştırmaya katılmayı kabul eden 98 öğrenci oluşturmuştur. Veriler "Tanıtıcı Özellikler Formu" ve "Klinik Değerlendirme Formu" kullanılarak toplanmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde sayı, yüzdelik, ortalama, standart sapma, Paired Sample t Test, Wilcoxon Testi ve spearman korelasyon analizi kullanılmıştır. Klinik uygulama toplam puan değerlendirmesinde öğrenci öz-değerlendirmesi puan ortalamasının (85.10 ± 7.99), eğitimci değerlendirme puan ortalamasından (82.68 ± 7.87) yüksek olduğu ve farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır ($p < 0.05$). Hastaya sistematik yaklaşımla bakım verebilme değerlendirmesinde öz değerlendirme ile eğitimcilerin değerlendirmesi arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır ($p < 0.05$). Klinik uygulama toplam puan değerlendirilmesinde eğitimci ile öğrenci öz değerlendirme arasında anlamlı bir ilişki bulunmazken, klinik uygulamaya zamanında gelme/gitme değerlendirmesinde eğitimci ile öz değerlendirme arasında pozitif yönde zayıf düzeyde bir ilişki belirlenmiştir ($p < 0.05$). Araştırma sonucunda klinik uygulamalarda eğitimciler tarafından öğrencilerin öz değerlendirme yapmalarına fırsat tanıyan yöntemlerin kullanılması önerilmektedir.

Anahtar kelimeler: Değerlendirme, Hemşirelik esasları, Hemşirelik öğrencisi, Klinik değerlendirme, Öz değerlendirme.

ABSTRACT

This descriptive study was conducted to examine the evaluation of the clinical practice of the Nursing Fundamentals Course by students and educators. The sample of the study consisted of 98 students who took the Nursing Fundamentals course in the Faculty of Health Sciences of a university and agreed to participate. The data were collected "Descriptive Characteristics Form" and "Clinical Evaluation Form". Numbers, percentage, mean, standard deviation, Paired Sample t Test, Wilcoxon Test and spearman correlation analysis were used to evaluate the data. In the clinical practice total score evaluation, the student self-evaluation mean score (85.10 ± 7.99) was found to be higher than the educator evaluation score average (82.68 ± 7.87), and the difference was statistically significant ($p < 0.05$). It was determined that the difference between self-evaluation and the evaluation of educators in the evaluation of giving care to the patient with a systematic approach was statistically significant ($p < 0.05$). While there was no significant relationship between educator and student self-evaluation in clinical practice total score evaluation, a weak positive correlation was found in the evaluation of coming/going to clinical practice on time ($p < 0.05$). As a result of the research, it is recommended to use methods that allow students to self-evaluation by educators in clinical practice.

Keywords: Clinical evaluation, Evaluation, Fundamentals of nursing, Nursing student, Self-evaluation.

GİRİŞ

Hemşirelik uygulamaya dayalı bir disiplin olup, teorik ve uygulamalı eğitimden oluşur. Hemşirelikte uygulamalı eğitimin önemli bir kısmını klinik eğitim oluşturur. Klinik eğitim, profesyonel hemşirelik eğitiminin vazgeçilmez ve çok önemli bir parçası olarak kabul edilmektedir. Klinik eğitimle öğrenciler teorik bilgilerini uygulamayla birleştirir, gerekli teknik becerilerini geliştirir, kişilerarası becerileri öğrenir, klinik yargılarda bulunur, mesleki sosyalizasyonunu sağlar, mesleki değerlerini geliştirir ve hemşirelik süreci ile sistematik bakım vermeyi öğrenir (Baysan Arabacı, Akın Korhan, Tokem, ve Torun, 2015; Rafiee, Moattari, Nikbakht, Kojuri, ve Mousavinasab, 2014). Öğrencilerin öğrendiği teorik bilgileri davranışa dönüştürmesini ve rol modeli görmesini sağlayan klinik eğitim, bireysel öğrenme ihtiyaçları doğrultusunda tam bir öğrenme sağlayan bütüncü bir öğrenme sürecidir (Akın Korhan, Ceylan, Üstün, ve Kırışan, 2018; Karadağ, Kılıç, N. Ovayolu, Ö. Ovayolu, ve Kayaaslan, 2013). Öğrencilerin klinik eğitimlerinde yeterlilikleri klinik değerlendirme ile belirlenir. Klinik değerlendirme, öğrencinin klinik uygulamadaki yeterliliği hakkında karar verme süreci olarak tanımlanmaktadır (Zafir ve Nissim, 2011). Klinik değerlendirme ile eğitimin hedeflerine ne ölçüde ulaşıldığı belirlenir. Öğrencilerin klinik değerlendirmesinde farklı yöntemler kullanılmaktadır. Klinik değerlendirmede kullanılan bazı yöntemler; gözlem, tartışma, soru sorma, bakım planı değerlendirme, vaka sunumu, öz ve akran değerlendirmesidir. Öğrencilerin mesleğe hazır oluşuklarını sağlayan hemşirelik mesleğinin eğitiminde klinik değerlendirmenin daha özenli yapılması gerekmektedir. Klinik değerlendirme; klinik ortam, değerlendirmenin doğası, eğitimci ve öğrencilerin sayısı ve niteliği gibi birçok faktörden etkilenir (Karaöz, 2013). Bu nedenle klinik öğrenme için uygun ortam sağlanmalı, objektifliğin sağlanması için öğrenci değerlendirilmesi birden fazla öğretim elemanı tarafından yapılmalı, öğrenciye yeterli geri bildirim verilmeli, klinik eğitimin hedefleri, öğrencilerden ne beklendiği önceden belirlenmeli ve öğrenciler bu konularda bilgilendirilmelidir (Oermann, Shellenbarger, ve Gaberson, 2017; Sevinç ve Karaçay, 2010). Eğitimcilerin klinik değerlendirme alanında gösterdikleri çabalara rağmen, öğrenciler genellikle klinik değerlendirme sonuçlarından memnun kalmamaktadır (Rafiee vd., 2014). Imanipour ve Jalili (2012)'nin yaptığı çalışmada öğrencilerin çoğu klinik değerlendirme notlarının, öğrencilerin klinik değerlendirmesini değil, eğitimcilerin kişisel tutumlarını temsil ettiğine inandıklarını belirtmişlerdir. Hemşirelik öğrencilerinin klinik öğrenme hedeflerine ulaşmalarını sağlamak için, değerlendirme sürecini olumsuz etkileyen faktörleri en aza indirecek düzenlemeler yapılması önemlidir (Imanipour ve Jalili, 2012).

Klinikte eğitimcilerin öğrencileri de değerlendirme sürecine katarak gelişimlerini kendileri ile tartışmaları değerlendirme sürecinde yaşanan bazı olumsuzlukları azaltabilir (Sevinç ve Karaçay, 2010). Öğrencilerin kendi kendilerini değerlendirmeleri, öğrenme sürecine aktif katılımlarını sağlaması açısından da önerilmektedir. Yaşam boyu öğrenme için gerekli bir beceri olarak kabul edilen öz değerlendirme; öğrencilerin belli bir konuda kendileri ile ilgili yargıda bulunma sürecidir (Al-Kadri, Al-Moamary, Al-Takroni, Roberts, ve Van Der Vleuten, 2012; Dearnley ve Meddings, 2007). Öz değerlendirme öğrencinin kendini keşfetmesine, güçlü ve zayıf yönlerini tanımasına yardımcı olur. Ayrıca öğrencilerin güçlenmesini ve eksik olduğu alanlarda daha çok çabalamasına yardımcı olarak öğrencilerin mesleki geleceklerine ilişkin yargılarını geliştirerek öğrenmelerini geliştirir (Adib-Hajbaghery, Karbasi-Valashani, ve Heidari-Haratmeh, 2012; Henderson, Beattie, Boyde, Storrie, ve Lloyd, 2006; Thomas, Martin, ve Pleasants, 2011). Öğrencilerin kendilerini değerlendirmeleri, eğitimcinin kendi yaptığı değerlendirme ile öğrencilerin yaptıkları değerlendirmeler arasındaki farkı gözlemlemesine ve farkın olası nedenlerini düşünmesine fırsat sağlayacaktır. Fakat öğrenciler değerlendirme sürecine katılacaksa kendisinden beklenen yeterlilikler, bu yeterlilikleri nasıl kazanabilecekleri ve değerlendirecekleri konusunda önceden bilgi sahibi olmalıdırlar. Çünkü öğrenciler değerlendirme sürecinde kendilerine ya fazla hoşgörülü davranabilirler ya da gereğinden fazla eleştirici olabilirler (Karaöz, 2013). Mehrdad, Bigdeli ve Ebrahimi (2012), hemşirelik öğrencilerinin klinik becerilerini değerlendirmek için öz, akran ve eğitimci değerlendirmesi üzerine yaptıkları çalışmalarında, öğrencilerin öz değerlendirmeleri ile eğitimci değerlendirmesinin tamamen farklı olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Buna dayanarak da öz değerlendirmenin eğitimci değerlendirmesinin yerine geçemeyeceğini ancak tamamlayıcı bir yöntem olarak kullanabileceği belirtilmiştir (Mehrdad vd., 2012). Öğrencilere kendi kendini değerlendirme yaptırılması öğrencilerin öğrenme sürecine dahil olmalarına, öğrenme gereksinimlerini belirlemelerine, motive olmalarına, sorumluluk almalarına, eleştirel düşünme ve iletişim becerilerinin gelişmesine katkı sağlaması açısından önemlidir (Chang, Tseng, ve Lou, 2012; Karaöz, 2013; Mehrdad vd., 2012). Ayrıca kendi kendini değerlendirme, eğitimciye de kendi değerlendirmesini görme fırsatı sunar (Karaöz, 2013). Bu nedenle hemşirelik eğitiminde klinik değerlendirme sürecinde, öğrencilerin kendi kendilerini değerlendirme becerilerinin geliştirilmesi önemlidir. Öğrencinin klinik uygulamasının değerlendirilmesi eğitim programlarının yeterliliğini sağlamanın yanı sıra öğrencinin kaliteli bakım sunmaya hazır olmasını sağlamak açısından da önemlidir (Adib-Hajbaghery vd., 2012; Andrade, 2007). Eğitimci profesyonellerin uygulama için kendi yetkinliklerini değerlendirme sorumlulukları vardır ve bu nedenle öğrencilere bu yeteneğini geliştirmek ve iyileştirmek için akademik

programları boyunca kendilerini değerlendirme fırsatları sağlanmalıdır (Levett-Jones, 2007). Eğitimcinin yaptığı klinik değerlendirme ile öğrencilerin yaptığı değerlendirmelerin karşılaştırılması, öğrencilerin mevcut değerlendirme becerilerini ortaya koymasına ve eğitimcinin de kendini değerlendirmesine katkı sağlayacaktır. Literatürde (Alimohammadi, Tabari, Niknamy, ve KazemnejadLeili, 2016; Fertelli ve Tuncay, 2020; Maillot, Martellotto, Boukerrou, ve Winer, 2019; Mehrdad vd., 2012) öz, eğitimci, akran değerlendirmesine ilişkin çalışmalar yapılmıştır. Yapılan çalışmaların farklı sınıf ve farklı gruplarda yapıldığı görülmektedir. Ancak birinci sınıf öğrencileri ile Hemşirelik Esasları dersinde klinik uygulama değerlendirilmesi ile ilgili yapılan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Hemşirelik Esasları dersi hemşirelik lisans eğitim programının birinci sınıfında yer alan ve bütün hemşirelik meslek dersleri için temel olan bir derstir. Bu derste öğrenciye hemşireliğe özgü temel kavram, kuram, ilke ve yöntemler öğretilir. Hemşirelik Esasları dersinde, öğrencinin hemşireliğin temel felsefesini, sağlık bakım sistemi içinde hemşirenin rolünü ve öğrenci hemşire olarak kendi rolünü kavraması beklenir (Görgülü, 2002; Ulusoy, 1990). Öğrencilerin Hemşirelik Esasları dersinin klinik eğitiminde kazandıkları bilgi, beceri, tutum ve değerlendirmeler daha sonraki sınıflara zemin oluşturacağından klinik eğitim sürecinde klinik değerlendirmenin farkında olması önemlidir. Bu nedenle birinci sınıftan itibaren öğrencilerin kendi gelişimlerini izlemek, kendi öz değerlendirmelerine katılmalarını sağlamak, bu konuya dikkat çekmek ve öğrencilerin farkındalığını artırmak amacıyla bu çalışma planlanmıştır. Bu çalışma Hemşirelik Esasları dersi klinik uygulamasının öğrenci ve eğitimciler tarafından değerlendirilmesinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın Türü

Bu araştırma tanımlayıcı tipte yapılmıştır.

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini 2018-2019 bahar yarıyılında bir devlet üniversitesinin Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümünde birinci sınıfta öğrenim gören Hemşirelik Esasları II dersini alan 100 öğrenci oluşturmuştur. Araştırmanın örneklemi araştırmaya katılmayı kabul eden ve formu eksiksiz dolduran 98 öğrenci oluşturmuştur.

Veri Toplama Araçları

Çalışmada veriler tanıtıcı özellikler formu ve klinik değerlendirme formu kullanılarak toplanmıştır. *Tanıtıcı özellikler formu*, literatürden (Chang vd., 2012; Mehrdad vd., 2012; Sevinç ve Karaçay, 2010) yararlanılarak araştırmacılar tarafından hazırlanmıştır. Bu formda öğrencilerin tanıtıcı özelliklerine (yaş, cinsiyet vb) ilişkin sorular yer almaktadır. *Klinik değerlendirme formu*, literatürden (Adib-Hajbaghery vd., 2012; Chang vd., 2012; Mehrdad vd., 2012; Sevinç ve Karaçay, 2010) yararlanılarak araştırmacılar tarafından hazırlanmıştır. Klinik değerlendirme formu; “klinik uygulamaya zamanında gelme/gitme”, “genel görünüm ve üniforma düzeni”, “hasta, hasta yakınları ve sağlık ekibiyle iletişimi sağlama”, “sistemik yaklaşımla hastaya bakım verebilme”, “sorumluluk alma ve alınan sorumluluğu yerine getirme”, “bakım planını hazırlama ve teslim etme”, “seminer hazırlama ve sunma”, “klinik uygulamada yapılan tartışmalara katılım” bölümlerinden oluşmaktadır. Klinik uygulamaya zamanında gelme/gitme 2.5 puan, genel görünüm ve üniforma düzeni 5 puan, hasta, hasta yakınları ve sağlık ekibiyle iletişimi sağlama 7.5 puan, sistemik yaklaşımla hastaya bakım verebilme 5.5 puan, sorumluluk alma ve alınan sorumluluğu yerine getirebilme 10 puan, bakım planı hazırlama ve teslim etme 10 puan, seminer hazırlama ve sunma 5 puan, klinik uygulamada yapılan tartışmalara katılım 5 puan olmak üzere toplam 100 puan üzerinden değerlendirme yapılmaktadır. Puanlama belirlenirken öğrencilerin klinikle ilk kez tanıştığı Hemşirelik Esasları Dersi'nin hedeflerine göre değerlendirilmiş ve ağırlıklandırma buna göre yapılmıştır. Klinik değerlendirme formu oluşturulduktan sonra Hemşirelik Esasları alanından üç uzman görüşü alınmıştır ve öneriler doğrultusunda gerekli düzenlemeler yapılmıştır.

Araştırmanın Uygulanması

Araştırmayı uygulamaya başlamadan önce öncelikle çalışmaya katılmak isteyen öğrencilere öz değerlendirme hakkında bilgi verilmiştir. Öğrencilere klinik uygulama sonunda öz değerlendirme yapacakları form tanıtılmış ve bu formu doldururken objektif olmalarının önemi açıklanmıştır. Değerlendirmeyi yaparken kendi öğrenme durumu ve performansını göz önünde bulundurması ve öğrenmeyi destekleme amacı düşünülerek yapılması istenmiştir. Klinik uygulama 10-15 öğrenciye bir eğitimci olacak şekilde 8 klinikte, haftada iki gün (pazartesi, salı) yapılmıştır. Toplamda 98 öğrenciyi 8 eğitimci değerlendirmiştir. Klinik değerlendirme, sekiz haftalık uygulama tamamlandıktan sonra yapılmıştır. Uygulama sonunda öğrenciler kendileri için klinik değerlendirme formlarını doldurmuştur. Eğitimcilerde kendi kliniğinde bulunan her bir öğrenciye ilişkin değerlendirmelerini yapmış ve forma kayıt

etmiştir. Eğitimcilerin ve öğrencilerin doldurduğu formları eşleştirmede öğrencinin numarasının son iki rakamı kullanılarak kodlama yapılmıştır.

Verilerin Değerlendirilmesi

Araştırmadan elde edilen verilerin değerlendirilmesi SPSS (Statistical Package For Social Sciences/22.0 for Windows) programı kullanılarak yapılmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde sayı, yüzdelik, ortalama ve standart sapma kullanılmıştır. Verilerin analiz edilmesinde Paired Sample t Test, Wilcoxon testi ve Spearman korelasyon analizi kullanılmıştır. P değeri <0.05 istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir.

Araştırmanın Etik Yönü

Araştırmanın uygulanabilmesi için Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulu'ndan (Karar No: 2019.08.09) etik kurul onayı alınmıştır. Araştırmanın amacı, süreci hakkında eğitimcilere ve öğrencilere bilgi verilmiştir. Ayrıca araştırmaya katılımın gönüllülük esasına dayalı olduğu belirtilerek onamları alınmıştır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma bir üniversitenin Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü Hemşirelik Esasları II dersi alan öğrenciler ile sınırlıdır. Bu araştırmada araştırmacılar tarafından hazırlanan Klinik Değerlendirme Formu için sadece uzman görüşü alınmış olup ön uygulama yapılmamıştır.

BULGULAR

Tablo 1'de öğrencilerin tanıtıcı özellikleri yer almaktadır. Tablo'ya göre öğrencilerin %78.6'sı kadın, yaş ortalaması 19.35 ± 1.37 'dir. Öğrencilerden %43.9'u bölüme isteyerek geldiklerini ve %88.8'i mesleği sevdiğini belirtmişlerdir. Öğrencilerin %67.3'ü okula başlamadan önce mesleğe ilişkin olumlu düşüncesi olduğunu, %45.9'u kendi başarı durumunu iyi olduğunu ifade etmiştir.

Tablo 1. Öğrencilerin Tanıtıcı Özellikleri (n=98)

Tanıtıcı özellikler	$\bar{x} \pm Ss$	
Yaş ortalaması	19.35±1.37	
Cinsiyet	n	%
Kadın	77	78.6
Erkek	21	21.4
Bölüme isteyerek gelme		
İsteyerek	43	43.9
Kısmen isteyerek	50	51.0
İstemeyerek	5	5.1

Mesleği sevme durumu		
Seviyorum	87	88.8
Sevmiyorum	11	11.2
Okula başlamadan önce mesleğe ilişkin düşünceleri		
Olumlu	66	67.3
Olumsuz	5	5.1
Kısmen olumsuz	27	27.6
Kendi başarı durumunu nasıl tanımladığı		
İyi	45	45.9
Orta	53	54.1

Tablo 2’de öğrenci ve eğitimcilerin klinik uygulama değerlendirme puanları yer almaktadır. Tablo’ya göre sistematik yaklaşımla hastaya bakım verebilme değerlendirmesinde öğrencilerin verdiği notların puan ortalaması 44.79 ± 5.84 , eğitimcilerin verdiği notların puan ortalaması 42.17 ± 5.57 olarak bulunmuştur. Yapılan değerlendirmede farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır ($p < 0.05$).

Klinik uygulama toplam puan değerlendirmesinde öğrencilerin verdiği notların puan ortalaması 85.10 ± 7.99 , eğitimcilerin verdiği notların puan ortalaması 82.68 ± 7.87 olarak bulunmuştur. Yapılan değerlendirmede farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır ($p < 0.05$).

Öğrencilerin klinik uygulamaya zamanında gelme/gitme, genel görünüm ve üniforma düzeni, hasta, hasta yakınları ve sağlık ekibiyle iletişimi sağlama, sorumluluk alma ve alınan sorumluluğu yerine getirme, bakım planını hazırlama ve teslim etme, seminer hazırlama ve sunma ve klinik uygulamada yapılan tartışmalara katılım değerlendirmelerinde öğrenci ve eğitimcilerin verdiği notların puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p > 0.05$).

Tablo 2. Öğrenci ve Eğitimcilerin Klinik Uygulama Değerlendirme Puanları

Klinik değerlendirme	Öğrenci değerlendirme $\bar{x} \pm Ss$	Eğitimci değerlendirme $\bar{x} \pm Ss$	Alnabilecek max. puan	Değerlendirme
Klinik uygulamaya zamanında gelme/gitme	2.44±0.17	2.41±0.23	2.5	Z=-1.246** p=0.213
Genel görünüm ve üniforma düzeni	4.82±0.57	4.77±0.65	5	Z=-.652** p=0.515
Hasta, hasta yakınları ve sağlık ekibiyle iletişimi sağlama	6.96±0.74	6.92±0.72	7.5	Z=-.359** p=0.720
Sistematik yaklaşımla hastaya bakım verebilme	44.79±5.84	42.17±5.57	55	t=-3.502* p=0.001
Sorumluluk alma ve alınan sorumluluğu yerine getirme	9.29±0.96	9.56±0.88	10	Z=-1.649** p=0.099
Bakım planını hazırlama ve teslim etme	8.23±1.45	8.18±1.63	10	t=-.243* p=0.809
Seminer hazırlama ve sunma	4.29±0.80	4.50±0.82	5	Z=-1.713** p=0.087

Klinik uygulamada yapılan tartışmalara katılım	4.25±0.88	4.15±0.79	5	Z=-.796** p=0.426
Toplam Puan	85.10±7.99	82.68±7.87	100	t=-2.375* p=0.020

* Paired Sample t Test

** Wilcoxon testi

Tablo 3’de öğrencilerin ve eğitimcilerin klinik uygulama değerlendirme puan ortalamaları ile alt bölüm puanlarının korelasyon analiz sonuçları verilmiştir. Öğrenci ve eğitimcilerin klinik uygulamaya zamanında gelme/gitme değerlendirmeleri arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönde zayıf bir ilişki olduğu belirlenmiştir (r=0.340, p=0.001).

Tablo 3. Öğrenci ve Eğitimcilerin Klinik Uygulama Değerlendirme Toplam Puan Ortalamaları ile Alt Bölüm Puanlarının Korelasyonları

Klinik değerlendirme alt bölümleri	Öğrenci ve Eğitimci değerlendirmeleri Spearman korelasyon değerleri	
	r	p
Klinik uygulamaya zamanında gelme/gitme	r=0.340	p=0.001
Genel görünüm ve üniforma düzeni	r=-0.145	p=0.153
Hasta, hasta yakınları ve sağlık ekibiyle iletişimi sağlama	r=0.129	p=0.206
Sistematik yaklaşımla hastaya bakım verebilme	r=0.162	p=0.110
Sorumluluk alma ve alınansorumluluğu yerine getirme	r=0.019	p=0.853
Bakım planını hazırlama ve teslim etme	r=-0.097	p=0.342
Seminer hazırlama ve sunma	r=0.021	p=0.837
Klinik uygulamada yapılan tartışmalara katılım	r=-0.049	p=0.634
Toplam Puan	r=0.170	p=0.086

Tablo 4’de öğrencilerin klinik uygulama değerlendirme toplam puanları ile alt bölüm puanlarının korelasyon analizi sonuçları verilmiştir. Öğrencilerin klinik değerlendirme toplam puanları ile klinik uygulamaya zamanında gelme/gitme, sorumluluk alma ve alınan sorumluluğu yerine getirme, seminer hazırlama ve sunma, klinik uygulamada yapılan tartışmalara katılım puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı zayıf bir ilişki olduğu belirlenmiştir (p<0.00). Öğrencilerin klinik değerlendirme toplam puanları ile hasta, hasta yakınları ve sağlık ekibiyle iletişimi sağlama, bakım planını hazırlama ve teslim etme puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı orta düzeyde bir ilişki olduğu belirlenmiştir (p<0.00). Öğrencilerin klinik değerlendirme toplam puanları ile sistematik yaklaşımla hastaya bakım verebilme puan ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı çok yüksek düzeyde bir ilişki olduğu belirlenmiştir (p<0.00).

Tablo 4. Öğrencilerin Klinik Uygulama Değerlendirme Toplam Puanları ile Alt Bölüm Puanlarının Korelasyonları

Klinik Değerlendirme Alt Bölümleri	Klinik Değerlendirme Toplam Puanları	
Klinik uygulamaya zamanında gelme/gitme	r=0.343	p=0.001
Genel görünüm ve üniforma düzeni	r=-0.091	p=0.373
Hasta, hasta yakınları ve sağlık ekibiyle iletişimi sağlama	r=0.502	p=0.000
Sistematik yaklaşımla hastaya bakım verebilme	r=0.937	p=0.000
Sorumluluk alma ve alınan sorumluluğu yerine getirme	r=0.421	p=0.000
Bakım planını hazırlama ve teslim etme	r=-0.665	p=0.000
Seminer hazırlama ve sunma	r=0.455	p=0.000
Klinik uygulamada yapılan tartışmalara katılım	r=-0.495	p=0.000

Tablo 5’de eğitimcilerin klinik uygulama değerlendirme toplam puanları ile alt bölüm puanlarının korelasyon analizi sonuçları verilmiştir. Eğitimcilerin klinik değerlendirme toplam puanları ile genel görünüm ve üniforma düzeni, hasta, hasta yakınları ve sağlık ekibiyle iletişimi sağlama, sorumluluk alma ve alınan sorumluluğu yerine getirme, seminer hazırlama ve sunma, klinik uygulamada yapılan tartışmalara katılım puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı zayıf bir ilişki olduğu belirlenmiştir ($p<0.00$). Eğitimcilerin klinik değerlendirme toplam puanları ile bakım planını hazırlama ve teslim etme puan ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı orta düzeyde bir ilişki olduğu belirlenmiştir ($p<0.00$). Eğitimcilerin klinik değerlendirme toplam puanları ile sistematik yaklaşımla hastaya bakım verebilme puan ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı çok yüksek düzeyde bir ilişki olduğu belirlenmiştir ($p<0.00$).

Tablo 5. Eğitimcilerin Klinik Uygulama Değerlendirme Toplam Puanları ile Alt Bölüm Puanlarının Korelasyonları

Klinik Değerlendirme Alt Bölümleri	Klinik Değerlendirme Toplam Puanları	
Klinik uygulamaya zamanında gelme/gitme	r=0.156	p=0.154
Genel görünüm ve üniforma düzeni	r=-0.397	p=0.000
Hasta, hasta yakınları ve sağlık ekibiyle iletişimi sağlama	r=0.425	p=0.000
Sistematik yaklaşımla hastaya bakım verebilme	r=0.913	p=0.000
Sorumluluk alma ve alınan sorumluluğu yerine getirme	r=0.329	p=0.001
Bakım planını hazırlama ve teslim etme	r=-0.597	p=0.000
Seminer hazırlama ve sunma	r=0.331	p=0.001
Klinik uygulamada yapılan tartışmalara katılım	r=-0.398	p=0.000

TARTIŞMA

Klinik uygulamada birçok değerlendirme yöntemi kullanılmakta olup bu yöntemlerden biri de öz değerlendirmedir. Klinik uygulama değerlendirmesinde öz değerlendirme öğrenmeyi geliştirmede önemlidir. Öz değerlendirme, bireyin kendi kendini değerlendirmesidir. Öğrencilerin kendi kendilerini değerlendirmeleri güçlü ve zayıf yönlerini belirlemelerine yardımcı olur (Chang vd., 2012; Karaöz, 2013; Mehrdad vd., 2012). Bu çalışmada hemşirelik

esasları dersi klinik uygulamasının öğrenci ve eğitimciler tarafından değerlendirilmesinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Bu çalışmada 100 puan üzerinden yapılan klinik uygulama değerlendirmesinde öğrencilerin kendilerine verdikleri değerlendirme puanının (85.10 ± 7.99) eğitimcilerin değerlendirme puanından (82.68 ± 7.87) anlamlı olarak yüksek olduğu belirlenmiştir. Karaöz (2013)'ün belirttiğine göre öğrenciler değerlendirme sürecinde kendilerine ya fazla hoşgörülü davranabilirler ya da gereğinden fazla eleştirici olabilirler. Bu nedenle bu çalışma sonucunda bulunan öğrenci ve eğitimci değerlendirmesi arasındaki fark beklendik bir bulgudur. Benzer şekilde Fertelli ve Tuncay (2020) 70 hemşirelik öğrencisinin klinik becerilerini değerlendirmek için öz, akran ve eğitimci değerlendirmesi üzerine yaptıkları çalışmalarında, öz (79.67 ± 5.06) ve eğitimci (76.82 ± 4.97) değerlendirilmesi arasında anlamlı bir fark olduğunu belirlemişlerdir (Fertelli ve Tuncay, 2020). Mehderad vd. (2012)'nin 60 hemşirelik öğrencisinin klinik becerilerini değerlendirmek için, öz, akran ve eğitimcilerin değerlendirilmesini karşılaştırdıkları çalışmada eğitimci değerlendirmesi ve öz değerlendirme arasında anlamlı bir fark belirlenmiştir (Mehrdad vd., 2012). Maillot vd. (2019)'nin yaptığı çalışmada ise öz değerlendirme (111.79 ± 12.99) ve eğitimci değerlendirmesi (106.43 ± 14.63) arasındaki farkın anlamlı olmadığı belirlenmiştir (Maillot vd., 2019). Hem bu çalışma sonuçlarına hem de literatüre baktığımızda öğrencilerin genellikle eğitimcilerden fazla puan verdikleri görülmektedir. Çalışma sonuçlarındaki bu farklılıklar, öğrencilerin farklı eğitim yılında olması ve farklı klinik deneyime sahip olması, öğrencilerin algısının eğitimcilerden farklı olması, farklı değerlendirme araçlarının kullanılmış olması ve ayrıca eğitimci tarafından gösterilen öğretim yöntemiyle ilişkili faktörlere bağlı olabilir (Maillot vd., 2019). Çalışmada eğitimci ve öğrenci değerlendirmeleri arasında fark olmakla birlikte birbirine yakın bulunması, öz değerlendirmenin eğitimci değerlendirmesine tamamlayıcı olarak kullanılabileceğini ortaya koymaktadır (Mehrdad vd., 2012). Öğrencilere öğrenme sürecine dahil olma, motive olma, sorumluluk alma fırsatı sunan, eleştirel düşünme ve iletişim becerilerinin gelişimine katkı sağlayan öz değerlendirme tamamlayıcı bir klinik değerlendirme aracı olarak kullanılabilir (Chang vd., 2012; Karaöz, 2013; Mehrdad vd., 2012). Öz değerlendirme, hemşirelik eğitiminin önemli bir parçasıdır ve öğrencinin klinik performansının dengeli bir görünümünü sağlamak için diğer nesnel değerlendirmelerle birlikte kullanılmalıdır (Jensen, 2013). Ayrıca öğrencilerin klinik becerileri ve yeterlilik düzeylerinin eğitimci tarafından doğrudan gözlemlenmesi, değerlendirilmesi ve yetkin hemşire olmaları için gereken geri bildiriminde önemli olduğu unutulmamalıdır (Strickland, Cheshire, ve March, 2017).

Bu çalışmada klinik uygulama toplam puan değerlendirmesinde eğitimci değerlendirme puanları ile öğrencilerin öz değerlendirme puanları arasında yapılan korelasyon analizinde anlamlı bir ilişki belirlenmemiştir. Machado vd. (2008)'nin yaptığı çalışmada öz ve eğitimci değerlendirme puanları arasında bir ilişki olmadığını belirlemiştir (J. L. Machado, V. M. Machado, Grec, Bollela, ve Vieira, 2008). Buna rağmen Fertelli ve Tuncay (2020) yaptığı çalışmalarında öz ve eğitimci değerlendirme puanları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu bulmuşlardır (Fertelli ve Tuncay, 2020). Alimohammadi vd. (2016) ise yaptığı çalışmada öz ve eğitimci değerlendirme puanları arasında korelasyon olduğunu belirlemiştir (Alimohammadi vd., 2016). Çalışma sonuçlarındaki bu farklılıklar; öğrenciler öz değerlendirme yaparken subjektif olarak kendilerini değerlendirmeleri, eğitimcilerin ise daha objektif değerlendirme yapmalarından kaynaklı olabilir. Klinik değerlendirmede eğitimci değerlendirmesi önemlidir. Ancak değerlendirme bir öğrenme fırsatı sunduğu için öğrencilerin bu süreçte aktif bir şekilde rol alması gerektiği düşünülmektedir. Bu nedenle değerlendirmede öğrencinin kendi hakkındaki düşünceleri önemlidir ve öğrenciye davranışı nasıl geliştireceği konusunda yol gösterici olacaktır. Ayrıca öğrencinin başarılı olması adına güdülenme sağlayacak, öğrenci katılımını sağlayacak ve öğrenmeye yardımcı olacaktır (Boztepe ve Terzioğlu, 2012; Fekonja vd., 2017).

Bu çalışmada sistematik yaklaşım ile hastaya bakım verebilme değerlendirmesinde 55 puan üzerinden, öğrencilerin öz değerlendirme puanlarının 44.79 ± 5.84 , eğitimcilerin değerlendirme puanlarının ise 42.17 ± 5.57 olduğu belirlenmiş olup aradaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Çalışmada hastaya sistematik yaklaşım ile bakım verebilme değerlendirmesinde öz değerlendirme ve eğitimci değerlendirme puanlarının birbirine yakın olması önemli bir bulgudur. Bu bulgu öğrencilerin bireyin gereksinimlerinin farkında olduğunu, hasta bakımına aktif katıldığını ve bireyi bütüncül olarak değerlendirdiklerini göstermesi açısından önemlidir. Hemşirelik eğitiminde önemli amaçlardan biri de öğrenciye hastayı sistematik olarak değerlendirme becerisi kazandırmaktır. Bu nedenle öğrenci hemşirelerden kliniklerde hastalarına bakım verirken sistematik yaklaşım ile bakım vermesi, hemşirelik sürecini kullanması beklenir. Hemşirelik süreci, bireyin sorunlarını sistematik bir biçimde saptama, bunların çözümü için planlar yapma, planı uygulamaya koyma ve yapılan planın sorunların çözümündeki etkisini değerlendirmeyi içeren dinamik bir süreçtir (Atabek Aştı ve Karadağ, 2014; Babadağ, Kaya, ve Esen, 2004; Birol, 2016). Hemşirelik sürecinin kullanılmasının hemşireliğe bilimsellik katması, hasta bakımında kaliteyi artırması, hastaya verilen bakımın değerlendirmesini sağlaması, ortak bir dil oluşturması, diğer ekip üyeleriyle iletişimi sağlaması ve bireye bütüncül bakım vermeyi sağlaması gibi yararları vardır (Atabek

Aştı ve Karadağ, 2014; Şendir, Acaroğlu, ve Aktaş 2009). Hemşirelik yönetmeliğinde hemşirenin bakım verirken hemşirelik süreci kapsamında bakım vermesi belirtilmiştir (Resmi gazete, 2011). Ayrıca bu çalışmada öğrencilerin ve eğitimcilerin klinik değerlendirme toplam puanları ile sistematik yaklaşımla hastaya bakım verebilme arasında çok yüksek düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Bu sonuç doğrultusunda, eğitimcilerin öğrencilere sistematik bakım verme sürecinin birinci sınıfta kazandırılması ve sonraki sınıflarda bunun devam ettirilmesi beklenir.

Bu çalışmada öğrencilerin genel görünüm ve üniforma düzeni, hasta, hasta yakınları ve sağlık ekibiyle iletişimi sağlama, sorumluluk alma ve alınan sorumluluğu yerine getirme, bakım planını hazırlama ve teslim etme, seminer hazırlama ve sunma ve klinik uygulamada yapılan tartışmalara katılım değerlendirmelerinde, öğrenci öz değerlendirmeleri ve eğitimci değerlendirmeleri puan ortalamalarının birbirine daha yakın olduğu ancak aralarında anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir. Bu kısımda yapılan değerlendirmeler daha objektif olarak değerlendirilebilecek durumlar olması nedeniyle puanların birbirine yakın olduğu söylenebilir. Ayrıca klinik uygulamaya zamanında gelmeye ilişkin değerlendirmede öz ile eğitimci değerlendirmeleri arasında pozitif yönde zayıf düzeyde bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Bu sonuç hem öğrencinin hem eğitimcinin değerlendirmesinde objektiflik düzeyi en yüksek olan alan olduğunu göstermektedir. Klinik uygulamada; klinik uygulamaya zamanında gelme/gitme, genel görünüm ve üniforma düzeni, hasta, hasta yakınları ve sağlık ekibiyle iletişimi sağlama, sorumluluk alma ve alınan sorumluluğu yerine getirme gibi değerlendirme unsurlarının geliştirilmesi birinci sınıfta Hemşirelik Esasları dersinde başlar ve daha sonraki sınıflarda devam ettirilerek öğrencilerin mesleğe hazırlanmaları sağlanır. Değerlendirme bir öğrenme fırsatı olduğundan öğrencinin eksik veya yeterli olduğu alanların belirlenmesinde ve motivasyonun artırılmasında yol göstericidir. Bu nedenle öğrencilerin bu değerlendirme sürecine aktif katılımı önemlidir (Fekonja vd., 2017). Ayrıca öz değerlendirme ile öğrenciler güçlü ve zayıf yönlerinin farkına varabilirler. Kendilerinin zayıf olarak algıladıkları alanda bu zayıflıkların üstesinden gelmek için daha çok çalışmaya kendilerini teşvik edebilirler (Adib-Hajbaghery vd., 2012).

Çalışmada öğrencilerin yaptığı klinik uygulama değerlendirme toplam puanları ile alt bölüm puanlarının çoğu arasında pozitif yönde zayıf ve çok yüksek düzeyde ilişki olduğu belirlenmiştir. Benzer şekilde eğitimcilerin yaptığı klinik uygulama değerlendirme toplam puanları ile alt bölüm puanlarının çoğu arasında da pozitif yönde zayıf ve çok yüksek düzeyde ilişki olduğu belirlenmiştir. Bu sonuç hem öğrencilerin hem de eğitimcilerin yaptığı değerlendirmelerin kendi içinde tutarlı olduğunu göstermesi açısından önemlidir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırma sonucunda klinik uygulama değerlendirilmesinde ve sistematik yaklaşımla hastaya bakım verebilme değerlendirilmesinde eğitimci ve öz değerlendirme arasında anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir. Klinik uygulamaya zamanında gelme/gitme değerlendirmesinde eğitimci ile öz değerlendirme arasında pozitif yönde zayıf düzeyde bir ilişki belirlenmiştir. Ayrıca eğitimciler ve öğrencilerin klinik değerlendirme toplam puanları ile sistematik yaklaşımla hastaya bakım verebilme arasında çok yüksek düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Klinik uygulamalarda eğitimciler tarafından öğrencilerin öz değerlendirme yapmalarına fırsat tanıyan yöntemlerin kullanılması önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- Adib-Hajbaghery, M., Karbasi-Valashani, K., Heidari-Haratmeh, A. (2012). *Correlation of clinical skills self-assessment of nursing internship trainees with their teachers' evaluation. Nurs Midwifery Stud, 1(2), 94-99.*
- Akın Korhan, E., Ceylan, B., Üstün, Ç., Kırşan, M. (2018). *Hemşirelik öğrencileri gözüyle klinik alanda etik sorunlar. Ege Tıp Dergisi, 57(2), 75-81.*
- Alimohammadi, N., Tabari, R., Niknamy, M., KazemnejadLeili, E. (2016). *Evaluation of students' clinical skills: Agreement of self-assessment and clinical teacher assessment scores. Journal of Holistic Nursing and Midwifery, 26(1), 21-29.*
- Al-Kadri, H. M., Al-Moamary, M. S., Al-Takroni, H., Roberts, C., Van Der Vleuten, C. P. (2012). *Self-assessment and students' study strategies in a community of clinical practice: a qualitative study. Med Educ Online, 17, 11204, 1-10.*
- Andrade, M. R. (2007). *Monitoring student performance with self-evaluation checklists: An ongoing case study. Faculty Bulletin Sophia Junior College, 27, 1-21.*
- Atabek Aştı, T., Karadağ, A. (2014). *Hemşirelik esasları, hemşirelik bilim ve sanatı. 2. Baskı. İstanbul: Akademi Basın ve Yayıncılık.*
- Babadağ, K., Kaya, N., Esen, F. (2004). *Öğrencilerin NANDA hemşirelik tanımlarını belirleme durumlarının saptanması. Hemşirelik Forumu, 7(3), 37-41.*
- Baysan Arabacı, L., Akın Korhan, E., Tokem, Y., Torun, R. (2015). *Hemşirelik birinci sınıf öğrencilerinin ilk klinik deneyim öncesi-sırası ve sonrası anksiyete ve stres düzeyleri ve etkileyen faktörler. Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi, 2(1), 1-16.*
- Biröl, L. (2016). *Hemşirelik süreci, hemşirelik bakımında sistematik yaklaşım. 10. Baskı, İzmir: Etki Matbaacılık Yayıncılık.*
- Boztepe, H., Terzioğlu, F. (2013). *Hemşirelik eğitiminde beceri değerlendirme. Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi, 16(1), 57-64.*
- Chang, C. C., Tseng, K. H., Lou, S. J. (2012). *A comparative analysis of the consistency and difference among teacher-assessment, student self-assessment and peer-assessment in a Web-based portfolio assessment environment for high school students. Computers & Education, 58(1), 303-320.*
- Dearnley, C. A., Meddings, F. S. (2007). *Student self-assessment and its impact on learning _ A pilot study. Nurse Educ Today, 27, 333-340.*

- Fekonja, Z., Nerat, J., Gönc, V., Pišlar, M., Denny, M., Triškovič, K. Č. (2017). *Comparing Students' Self-Assessment with Teachers' Assessment of Clinical Skills Using an Objective Structured Clinical Examination (OSCE)*. *Teaching and Learning in Nursing*, 37-47.
- Fertelli, T. K., Tuncay, F. Ö. (2020). *Hemşirelik öğrencilerinin klinik değerlendirilmesinde öz, akran ve eğitici değerlendirme arasındaki ilişki: Pilot bir çalışma*. *Online Türk Sağlık Bilimleri Dergisi*, 5(1), 127-135.
- Görgülü, S. (2002). *Hemşirelik öğrencilerinin klinik eğitimleri sırasında temel hemşirelik uygulamalarını gerçekleştirme durumları-I. Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 9 (1), 1-20.
- Henderson, A., Beattie, H., Boyde, M., Storrie, K., Lloyd B. (2006). *An evaluation of the first year of a collaborative tertiary-industry curriculum as measured by students' perception of their clinical learning environment*. *Nurse Educ Pract*, 6(4), 207-213.
- Imanipour, M., Jalili, M. (2012). *Nursing students' clinical evaluation in students and teachers views*. *Iranian Journal of Nursing Research*, 7, 17-26.
- Jensen, R. (2013). *Clinical reasoning during simulation: Comparison of student and faculty ratings*. *Nurse Education in Practice*, 13(1), 22-28.
- Karadağ, G., Kılıç, S. P., Ovayolu, N., Ovayolu, Ö., Kayaaslan, H. (2013). *Öğrenci hemşirelerin klinik uygulamada karşılaştıkları güçlükler ve klinik hemşireler hakkındaki görüşleri*. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 12(6), 665-672.
- Karaöz, S. (2013). *Hemşirelik eğitiminde klinik değerlendirmeye genel bakış: Güçlükler ve öneriler*. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 6(3), 149-158.
- Levett-Jones, T. L. (2007). *Facilitating reflective practice and self-assessment of competence through the use of narratives*. *Nurse Educ Pract*, 7(2), 112-119.
- Machado, J. L., Machado, V. M., Grec, W., Bollela, V. R., Vieira, J. E. (2008). *Self- and peer assessment may not be an accurate measure of PBL tutorial proc-ess*. *BMC Med Educ*, 8, 55-61.
- Maillot, C., Martellotto, S., Boukerrou, M., Winer, A. (2019). *Correlation between students' and trainers' evaluations while learning delegated surgical procedures: A prospective cohort study*. *International Journal of Surgery*, 68, 157-162.
- Mehrdad, N., Bigdeli, S., Ebrahimi, H. (2012). *A comparative study on self, peer and teacher evaluation to evaluate clinical skills of nursing students*. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 47, 1847-1852.
- Oermann, M. H., Shellenbarger, T., Gaberson, K. (2017). *Clinical teaching strategies in nursing*. Springer Publishing Company.
- Rafiee, G., Moattari, M., Nikbakht, A., Kojuri, J., Mousavinasab, M. (2014). *Problems and challenges of nursing students' clinical evaluation: A qualitative study*. *Iran J Nurs Midwifery Res*, 19(1), 41-49.
- Resmi Gazete (2010), 08.03.2010 tarihli ve 27515 sayılı Hemşirelik Yönetmeliği. 09 Ekim 2020 tarihinde <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/03/20100308-4.htm> adresinden erişildi.
- Sevinç, S., Karaçay, P. (2010). *Hemşirelik öğrencilerinin klinik performanslarının değerlendirilmesi II: Klinik değerlendirme süreci*. *Koç Üniversitesi Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi (HEAD)*, 7(3), 6-10.
- Strickland, H. P., Cheshire, M. H., March, A. L. (2017). *Clinical judgment during simulation: A comparison of student and faculty scores*. *Nursing Education Perspectives*, 38(2), 85-86.
- Şendir, M., Acaroğlu, R., Aktaş A. (2009). *Hemşirelik yüksekokulu son sınıf öğrencilerinin hemşireliğe ilişkin görüşleri*. *İstanbul Üniversitesi Florence Nightingale Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 17(3), 166- 173

Thomas, G., Martin, D., Pleasants, K. (2011). Using self-and peer-assessment to enhance students' future-learning in higher education. J UnivTeach Learn Pract, 8(1), 1-17

Ulusoy, M. F. (1990). Hemşirelik esasları dersi üzerine görüşler, T.H.D., 39 (1), 24-25.

Zafrir, H., Nissim, S. (2011). Evaluation in clinical practice using an innovative model for clinical teachers. Journal of Nursing Education, 50(3), 167-171.